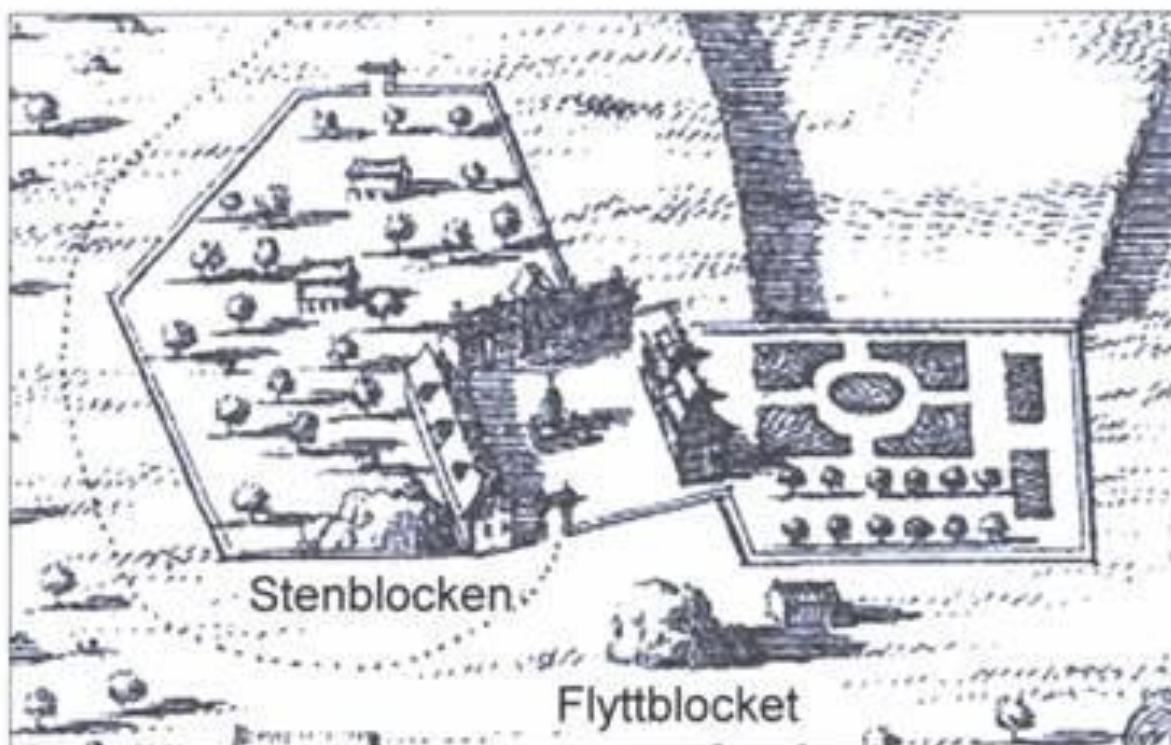

Var låg Heliga Birgittas ursprungliga grotta?

Anders Brynielsson

Heliga Birgitta föddes enligt traditionen på Finsta gård i Roslagen år 1303. Där ska hon som barn ha fått sina första uppenbarelser. En del av dessa har av eftervärlden förlagts till de stenformationer som finns i parken vid Finsta gårds huvudbyggnad. De benämns i denna artikel "Flyttblocket" resp "Stenblocken".

Finsta gård från öster

van der Aveelen 1708

Norrtelje Tidnings sommarbilaga innehöll, något år i början av 1990-talet, en artikel med rubriken "Vilken är egentligen Birgittas riktiga bönegrotta?" Artikeln innehöll bl a anteckningar, gjorda av hembygdsforskaren Gustav Lovén från Söderbykarl, som besökte grottan 1882 och 1923.

Han skrev år 1923 att:

"I dag visas egendomligt nog S:ta Birgittas grotta på annan plats än där hon förut af ålder anvisats och i Dahlbergs Suecia avbildats. Nu visades den i en trång bergsspricka (*i Flyttblocket*) der lämningar av murverk dels sitter i vägg och dels i nedfallna klumpar. Den andra mycket rymligare grottan (*i Stenblocken*) har omsorgsfullt befriats från den hvalfrest (*valvrest*) som ännu fanns kvar 1882 då jag första gången besökte grottan".

*Oratorium diva BIRGITTAE in Finstad ingår i "Dahlbergs Suecia"
"Den gudomliga Birgittas böneställe i Finstad"*

van der Aveelen 1708

Platsens utseende år 2003

Grottan bland Stenblocken

Artikeln påminde mig om en händelse, som ägde rum i början av 1950-talet. Jag och några andra småpojkar var uppe på "Övre Finsta". (Nuvarande Finsta gård var tidigare uppdelat i två gårdar, Övre Finsta och Nedre Finsta). En av grabbarna var Bror Jansson. Han bodde nära "Övre", som väl så att säga ingick i hans verksamhetsområde. Vi befann oss vid Stenblocken. Bror visade att man kunde komma in i en grotta genom att krypa in i en skreva under stenblocken.

År 2003 försökte jag hitta skrevan, varifrån jag hade krupit in under stenblocken 50 år tidigare. Men var fanns den?

Jag övertalade en mig närstående yngre mansperson att vid ett senare tillfälle följa med som grythund. Det var ett lyckokast. Han tog sig över stenarna i en skrevas mynning, tog sig sedan ned till dess botten och hamnade direkt i en grottas ena ände. Det är alltså ganska lätt att ta sig in i denna grotta. Problemet är att ingången inte går att upptäcka förrän man tagit sig ned till skrevans botten.

Grottan bildar en ca 4 m lång lutande gång. Bredden liksom höjden är omkring 1.5 m. Grottans golv, tak och väggar består av stenblock. Det är en naturlig grotta. Den är inte skapad eller utvidgad av människor.

Det finns ytterligare tre ingångar till grottan. Fast egentligen är de väl utgångar eftersom de bara kan upptäckas inifrån grottan.

Den ena mynnar ut uppe bland stenblocken. Det är ganska lätt att ta sig ut den vägen.

Den andra mynnar ut i markplanet i ett rymligt rum med jordgolv, väggar av 1-3 meter höga stenblock och himlen som tak. För att komma till detta rum inifrån grottan måste man krypa/åla medelst hasning. Man bör dessutom inte ha anlag för cellskräck.

Den tredje mynnar ut?

Min teori är att denna grotta bildades när inlandsisen smälte och området låg långt under vattenytan, där isberg flöt omkring med jättestora infrusna stenblock. När isbergen smälte, lossnade blocken och föll till botten. Eftersom det var långt till botten borde de ha träffat denna med stor kraft. Där botten bestod av berg kan stenblocken ha splittrats upp i mindre block, som i detta fall bildade en grotta.

Grottan i Flyttblocket

Landsfiskalen i Rimbo

skrev den 16 april 1934 till Riksantikvarien angående Birgittas grotta:

”Det har uppgivits för mig av en fullt trovärdig person, att nuvarande ägaren af Öfre Finsta gård i Skederids socken, där Den heliga Birgitta föddes och där hennes omtalade grotta finnes bevarad, låtit spränga i grottan, förmodligen för att där få så god plats att servering kan anordnas. Jag vore tacksam för en undersökning genom Eder samt meddelande, huruvida grottan är fridlyst”.

Riksantikvarien lät amanuensen fil lic Rune Norberg undersöka grottan.

Den 19 juni 1934 lämnade han följande rapport:

Norberg nämner först Stenblocken:

Inom trädgården vid Finsta gård, på ett avstånd av c:a 50 m i sydlig riktning från mangårdsbyggnaden ligger ett ovanligt stort flyttblock, splittrat i flera delar (=Stenblocken). Liknande block av växlande storlek förekomma talrikt i trakten. Enligt tradition på orten skulle den heliga Birgitta ha låtit inreda ett kapell i en hålighet i ovannämnda block, som kallas ”Birgittas grotta”.

Därefter beskriver Norberg Flyttblocket:

En genomgående öst-västlig spricka delar blocket (=Flyttblocket) i två delar. I väster bildas en c:a 75 cm bred ingång och strax innanför densamma vidgas håligheten så att ett rum med c:a 2 x 2 meters golvyta uppstår. Naturligt tak synes ha saknats och håligheten har på senare tid varit fylld med jord.

Vid mitt första besök på platsen syntes ”grottans” karaktär av fornminne högst problematisk. Vid den närmare besiktning som företogs kunde konstateras rester av en mur

av oregelbundna stenar i kalkbruk. Svaga spår av denna mur på motsatta sidan av den stora sprickan antyda att den utgjort ett tak. På blockets översida, i syd-västra hörnet, anträffades en rund, brunslignande stensättning i kallmur.

De åtgärder, som vidtagits av nuvarande ägaren äro följande.

Den grottliknande hålan har urschaktats. Vid grävningen anträffades längst i sydost i nuvarande golvnivån en mängd ben och några krukskärvor. Fynden ha medförts av undertecknad för att närmare undersökas i Stockholm.

Ett utskjutande parti av väggen omedelbart t. h. om ingången har bortsprängts och en stor spricka åt söder igenfyllts med sprängsten. Över den bredaste delen av "grottan" har lagts en fyrkantig betongplatta som tak, undertill "prydd" med täta droppbildningar av fastmurad, kalkslammad stenskärv.

Framför ett rött draperi på rummets södra vägg står ett altare med en Mariabild och på väggarna talrika konsoler med små statyetter, dekorerade vaxljus, ljusbärande putti, lampetter gjorda av paradplåtar till kaskar, blomstervaser m. m.

*Vykort "Interiör av Birgitta-grottan, Finsta".
Elliord Mattsson 1930 – talet.*

För besök i grottan upptages entréavgift, 25 öre, "för underhåll och vård". Omedelbart intill trädgårdsområdet finns en kiosk för kaffeservering etc. och i närheten därav en bod för souvenirer.

Stockholms Läns Landsting köpte år 1949 Övre Finsta för att, efter om- och tillbyggnader, där bedriva en lantmannaskola och en lanthushållsskola. I samband med detta blev utformningen av Birgittas grotta på nytt aktuell.

I ett protokoll, fört vid styrelsens för Finstaskolorna arbetsutskott sammanträde den 16 januari 1953, kan följande läsas:

§ 4 Ang. Birgitta-grottan å övre Finsta.

Redogjorde sekreteraren (A Piscator) för av honom enligt givet uppdrag verkställd utredning för ordnandet av den s. k. Birgittas bönegrotta å Övre Finsta.

Det skulle antecknas att dåvarande ägaren till Övre Finsta i början på 1930-talet låtit utvidga den klyfta, som finnes i den s. k. Birgitta-stenen, belägen i parken vid Övre Finsta corp de logis, samt där uppställt ett altare m. m., vilket allt nu var i illa medfaret skick. Vidare hade över altaret och klyftan anordnats ett å järnbalkar vilande cementtak samt andra anordningar vidtagits för att skapa ett grotliknande rum.

För att få klarhet i vilka synpunkter som från Vitterhets-, Historie- och Antikvitetsakademiens samt från katolska kyrkans i Sverige sida anlades om frågan om dessa anordningars bibehållande eller icke samt event. framtida underhåll och vård hade sekreteraren besökt platsen tillsammans med en representant för de fornminnesvårdande myndigheterna, Fil.Dr. Westlund, samt en representant för katolska kyrkan, Pater Ferry.

Sagda representanter ville var för sig förorda att nuvarande altaruppsatsen och övriga anordningar helt borttogos och att klyftan så vitt möjligt vore återställdes i sitt förmodade ursprungliga skick främst genom att avlägsna ovannämnda cementtak. Pater Ferry framförde emellertid i detta sammanhang ett önskemål om att sedermera på lämplig plats i klyftan finge genom katolska kyrkans försorg placeras en enkel anordning för andakt.

Arbetsutskottet, som även var av den mening, att nuvarande altaruppsatsen borde helt borttagas och klyftan så vitt möjligt vore återställes i sitt förmodade ursprungliga skick, men icke hade något att invända mot att genom katolska kyrkans försorg viss enkel anordning för andakt vidtoges på sätt ovan antytts, beslöt överlämna ärendet till styrelsens avgörande.

Styrelsen beslutade tydligen i enlighet med arbetsutskottets förslag eftersom ”grottan” sedan 1950-talet haft ett utseende enligt Pater Ferrys önskemål.

”den heliga Birgittas bönegrotta”

Så här ser klyftan ut idag. Platsen kallas ”den heliga Birgittas bönegrotta”. Men detta är ett missvisande namn. Det låg visserligen en grotta här tidigare. Men den skapades av människor omkring år 1920, sex sekler efter det att Birgitta lämnade Finsta. Den kan därför inte ha varit ”Heliga Birgittas bönegrotta”. Grottan revs i början av 1950-talet.

Grottan bland Stenblocken bildades däremot flera tusen år innan Heliga Birgitta föddes. Denna grotta torde därför vara Heliga Birgittas ursprungliga grotta!

Minnesinskriftionen

Under första världskriget var en beredskapsstyrka, tillhörande Kungl. Svea artilleriregemente (A1), förlagt till Finsta under åren 1914-1917.

På ett stort stenblock i parken vid Finsta gård finns en inskription till minne av denna tid. Blocket ligger alldeles intill den skreva varifrån Birgittas ursprungliga grotta kan nås.

Blocket med minnesinskriftionen

Enligt Gustav Lovén hade "Birgittas grotta" flyttats någon gång mellan åren 1882 och 1923. Varför flyttades den? Ansågs det vara opassande att placera inskriptionen omedelbart intill ingången till grottan? Var det därför som grottan flyttades?

Lovén skrev också "..... Den andra mycket rymligare grottan har omsorgsfullt befriats från den hvalfrest (*valvrest*) som ännu fanns kvar 1882 då jag första gången besökte grottan".

Skrevan, som leder ned till den ursprungliga grottans ingång, är fylld med mindre stenblock.

Dessa bägge åtgärder torde ha vidtagits för att utplåna spåren av/till den ursprungliga grottan.

Den blockfyllda skrevan

Se även

[Heliga Birgittas grotta i tid och rum](#)
[Ingången till Heliga Birgittas ursprungliga grotta](#)